

Аранђел Смиљанић*

Универзитет у Бањој Луци
Филозофски факултет
Студијски програм историје

**ДУБРОВАЧКО ПИСМО КНЕЗУ ЂУРЂУ РАДИВОЈЕВИЋУ
ПОВОДОМ ПРОБЛЕМА СА НАПЛАЋИВАЊЕМ ПОРЕЗА ЗА
ЊИХОВЕ ТРГОВЦЕ У БОСНИ**

1400, између 2. септембра и 30. новембра

Сажетак: Дубровчани су у писму кнезу Ђурђу Радивојевићу писали како су седам дана раније примили писмо од својих трговаца у Дријевима. Они су се жалили на људе кнеза Ђурђа који од њих траже плаћање пореза у висини од дуката по кући. У то вријеме у Дубровнику су боравили посланици краља Остоје, који нису знали ништа о том плаћању пореза. Преко тих посланика они су од краља Остоје затражили одговарајуће објашњење. При томе су изразили наду да краљ неће уводити никакве нове законе, који би били противни ранијим слободама. На крају су молили кнеза Ђурђа да обустави то наплаћивање у Дријевима, све док од краља Остоје не дође одговор. Писмо су завршили на уобичајен начин, при чему су потенцирали њихово међусобно пријатељство.

Кључне ријечи: Дубровчани, писмо, кнез Ђурађ, порез, дукати, трговци, Дријева, краљ Остоја.

У прољеће 1399. године госпођа Влада и њени синови, кнез Ђурађ и кнез Вукић¹ наредили су својим људима да одузму робу дубровачким грађанима у Дријевима. Дубровчке власти су због тога протестовале²,

* Ел. пошта: arandjel.smiljanic@ff.unibl.org

¹ Дубровчани су имали преписку са кнезом Вукићем крајем маја и почетком јуна 1398. поводом дуга који су начинили њихови цријепари (произвођачи црепова). О томе више видјети у М. Пуцић, *Споменици српски* I, 15; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 411; А. Смиљанић, *Дубровачко писмо кнезу Вукићу*, ГПБ 8 (2015) 15–19.

² Људи Радивојевића, жупан Вучета, Радослав Бакулић и Гојак Мирошевић одузели су рибу и новац дубровачким грађанима Стјепку Мазарку и Радоти Приботићу. Због тога су власти Општине упутили писмо госпођи Влади и њеним синовима 6. априла 1399. године. О свему више видјети у М. Пуцић, *Споменици српски* I, 20; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 411–412; А. Смиљанић, *Дубровачко писмо госпођи Влади и кнезовима Ђурђу и Вукићу*, ГПБ 10 (2017) 99–110.

тражећи поштовање права и привилегија добијених од стране краља Дабише и ранијих владара. Како не постоје вијести о каснијим проблемима, могуће је да су трговци обештећени, а вјероватно је дошло и до укидања „новштина“ у Дријевима. Овим тргом и у наредном периоду управљала је породица Радивојевића³, једно вријеме без неспоразума са Дубровчанима. Нови проблеми, сличне природе, биљеже се годину и по касније, у јесен 1400. године, при чему се помиње само кнез Ђурађ, док се његова мајка и брат не помињу. Након овог писма, услиједило је ново дубровачко писмо кнезу Ђурђу, и то 3. децембра исте године (1400), у коме су га молили да добит коју је узео њиховим трговцима у Дријевима сачува како не би пропала. У исто вријеме, власти Општине очекивали су договор њихових *поклисара* са краљем Остојом⁴.

Литература: В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, Београд 1940; С. Ћирковић, *Историја Босне*; М. Динић, *Трг Дријева и околина у средњем веку*, Српске земље у средњем веку, Београд 1978, 373; Ђ. Тошић, *Трг Дријева у средњем вијеку*, Сарајево 1987.

Опис писма и ранија издања

Писмо које су Дубровчани упутили кнезу Ђурђу, између 2. септембра и 30. новембра 1400. године, није сачувано у оригиналу, али зато јесте препис у књизи Руска Христифоровића, и то на полеђини 26. листа. Добро је очуван и читљив, ако се изузме мрља која се простире при крају, прецизније око средине посљедња три реда. Размак између редова је нешто шири како се иде ка крају преписа. Почиње знаком крста, али са истим знаком не завршава. Овај препис нема никакву хронолошку одредницу, те се датира према преписима писама која се налазе у Русковој књизи прије и послије њега. Писмо је досад објављено два пута: М. Пуцић, *Споменици српски* I, 31–32; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 412–413.

³ Треба истаћи да су они у вријеме доласка на власт краља Остоје били против њега. Њихова жеља била је да на власти и даље остане краљица Јелена Груба, са којом су били у родбинским везама. Чак је Ђурађ Радивојевић био принуђен да се једно вријеме склони у Дубровник. Краљев захтјев за његовим изручењем власти Општине су одбиле. В. Ћоровић, *Хисторија Босне*, 356–359; С. Ћирковић, *Историја Босне*, 185.

⁴ М. Пуцић, *Споменици српски* I, 33; Љ. Стојановић, *Повеље и писма* I–1, 413.

Текст писма

+ Ѣд[ь] владѣцагѡ⁵ гр[а]да Дѣбровника кнеза властель и вад[ь] вьсе вкнине |2| вь всем(ь) срьд[ь]чномѡ пригатељу кнезѡ Гюрґю любовно поздра|3|вкнине. Твоки почтенои любви дамо ѡзнать |4| какѡ⁶ ѡ дьнашни днь⁷ примисмо листь вад[ь] наших(ь) трьгвв(ь)ць⁸ |5| з Дрѣва ѡ кокъмь ни пишѡ да сѡ дошли ·ѡ· ваша чловека⁹ (!) |6| а послани вад[ь] г[оспо]д[и]на крапа кои сѡ ваши людик¹⁰ прѣповидѣли |7| реч(е)нимь нашимь трьгвв(ь)цемь¹¹ да вьсаки вад[ь] них(ь) има дрьжати |8| ѡгот[о]вань дѡкати цоно¹² праве да плате вад[ь] всаке кѡкк дѡкати. |9| И затѡ¹³ твоки любви дамо ѡзнать крь сѡ в сѣх(ь) днех[ь] били |10| ѡ насъ послани вад[ь] г[оспо]д[и]на крапа кои нисѡ¹⁴ г(о)вор(и)ли за теи дѡкати |11| и по них(ь) смо порѡчили г[оспо]д[и]нѡ крапа. И¹⁵ ѡпвамо ѡ Б[о]га и ѡ г[оспо]д[и]на |12| крапа да ни некѡ постав[и]ти законь кои нѣ прьво биль и да |13| теи дѡкати не ѡзмѡ¹⁶. Затѡ¹⁷ молимо те како нашега срьд[ь]чно|14|га и ѡпванна пригатеља теи твок люди ѡстави да не ѡсилѡю¹⁸ и да |15| не питаю¹⁹ теи²⁰ дѡкати вад[ь] трьгввць²¹ доколѣ²² вад[ь] г[оспо]д[и]на крапа |16| вад[ь]вѣтъ нѣмамо. Я вѡ ти ѡписѡкмо²³ како пригатељу |17| крь знамо и веке за нашѡ любавь да ккъшь ѡчин[и]ти.

⁵ М. Пуцић и Љ. Стојановић: владѣцаго.

⁶ М. Пуцић и Љ. Стојановић: како.

⁷ М. Пуцић: днь.

⁸ М. Пуцић и Љ. Стојановић: трьговьць.

⁹ М. Пуцић: чловека.

¹⁰ М. Пуцић: люди.

¹¹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: трьговьцемь.

¹² М. Пуцић: цо но.

¹³ М. Пуцић и Љ. Стојановић: зато.

¹⁴ М. Пуцић: кои сѡ; Љ. Стојановић: кои ни сѡ.

¹⁵ Ово слово недостаје у Пуцићевом издању.

¹⁶ М. Пуцић: неѡзмѡ.

¹⁷ М. Пуцић: за то. Љ. Стојановић: зато.

¹⁸ М. Пуцић: неѡсилѡю.

¹⁹ М. Пуцић: непитаю.

²⁰ М. Пуцић: те.

²¹ М. Пуцић и Љ. Стојановић: трьговьць.

²² Љ. Стојановић: до кола.

²³ М. Пуцић и Љ. Стојановић: ѡписасмо.

Превод

Од владајућег кнеза града Дубровника, властеле и све Општине љубазан поздрав у свему срдачном пријатељу кнезу Ђурђу. Твојој поштованој љубави дајемо у знање како смо у данашњи дан примили писмо од наших трговаца из Дријева, у којем су нам писали како су дошла два ваша човјека упућена од господина краља, те да су ваши људи саопштили поменути трговцима да свако од њих треба имати спремне дукате за оно што раде, како би платили од сваке куће по дукат. И због тога твојој љубави дајемо на знање како су ових дана код нас били посланици господина краља који нису помињали те дукате, те смо по њима поручили (за то) господину краљу. И надамо се у Бога и господина краља да ни неће поставити закон који није био од почетка, тако да се ти дукати ни не узимају. Због тога те молимо као нашег срдачног и љубљеног пријатеља да зауставиш те твоје људе да не присиљавају и не траже дукате од трговаца све док од господина краља не добијемо одговор. А ово ти пишемо као пријатељу, јер знамо да ћеш за нашу љубав још и веће (ствари) учинити.

Дипломатичке особености писма

Дубровачко писмо кнезу Ђурђу Радивојевићу, које се датира између 2. септембра и 30. новембра 1400. године, не садржи видљиве дипломатичке особености. Могло би се рећи да се оно битније не разликује од других писама потеклих из словенске канцеларије Дубровачке општине, која су у то вријеме упућивана властели у њеном залеђу. Почиње симболичком инвокацијом у виду крста, али се истим знаком и не завршава. Након крста слиједи уобичајена интитулација, на коју се наставља инскрипција (адреса) и поздрав без претјеране срдачности. Одмах након тога прелази се на експозицију, која чини суштину писма. Она се састоји из три дијела. У првом власти Општине наводе писмо њихових трговаца из Дријева у коме су их они обавијестили о увођењу „новштина“, тачније обавезе да дубровачки трговци на том тргу морају плаћати дукат по кући (односно по огњишту)²⁴. Други дио експозиције чини помињање краљевих посланика који о увођењу пореза

²⁴ О томе више видјети у студији Ивана Божића, *Доходак царски (поводом 198. члана Душановог законика Раковачког рукописа)*, Београд 1956 (одјељак *Намет од дуката по огњишту у Босни*, 74–77).

ништа нису знали. Због тога су Дубровчани, преко тих посланика, од краља тражили објашњење. Трећи дио експозиције чини молба власти Општине да кнез Ђурађ не узима даље дукате од њихових трговаца све док не стигне краљев одговор. Комплетан неспоразум, или можда боље рећи проблем, могао је бити разлог због кога Дубровчани ово писмо не завршавају уобичајеним лијепим жељама и поздравима, како су то, готово по правилу, чинили у преписци са другим оновременим припадницима владајућег слоја у Босни. Писмо завршава истицањем међусобног пријатељства Дубровника и кнеза Ђурађа. На крају недостаје датум када је ово писмо писано. Како је у Русковој књизи претходно писмо забиљежено 2. септембра, то је *terminus post quem* нашег писма, док је 30. новембар, када је забиљежено сљедеће писмо у Русковој књизи, његов *terminus ante quem*. Нажалост, не постоје било какви посредни извори који би помогли у сужавању овако постављених временских граница.

Литература: Ст. Станојевић, *Студије о српској дипломатици* (I Инвокација, 68–113; II Интитулација, 110–162; III Инскрипција, 163–199; IV Салутација, 200–209; VIII Експозиција, 39–61).

Просопографски подаци

У претходним бројевима *Старог српског архива и Грађе о прошлости Босне* већ је објашњена личност из овог документа: **кнез Ђурађ Радивојевић** (ССА 3, 135–136; ССА 4, 182–183; ССА 7, 153; ГПБ 10, 106).

Arandjel Smiljanić

Université à Banja Luka

Faculté de philosophie

Programme d'étude de l'histoire

**LETTRE DE DUBROVNIK AU KNEZ DJURDJE RADIVOJEVIĆ
À L'OCCASION DU PROBLÈME DE LA COLLECTE DES
TAXES POUR LEURS MARCHANDS EN BOSNIE**

L'année 1400, entre le 2 septembre et le 30 novembre

Résumé

À la fin de l'été ou pendant l'automne de l'année 1400, les marchands de Dubrovnik, qui vivaient et travaillaient à Drijevi, adressaient une lettre à Dubrovnik se plaignant que les gens du knez Djurdje Radivojević, sur ordre du roi, leur faisaient payer les taxes d'un ducat par maison. C'est pourquoi les autorités de la Commune ont adressé une lettre au knez Djurdje lui demandant une explication. En même temps, dans la ville au pied de Srdj, séjournaient les émissaires du roi Stefan Ostoja qui ne savaient rien de ladite taxe. Pour cette raison ont les Ragusains demandé une explication au roi lui-même. En attendant la réponse du roi, ils ont demandé le knez de ne plus prendre des ducats à leurs marchands. Dans l'espoir de remplir leur demande, ils soulignaient leur amitié mutuelle.

Mots-clés: Ragusains, lettre, knez Djuradj, taxe, ducats, marchands, Drijeva, roi Ostoja